

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 365. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeeventyr07val-shoot-idm139890592013360/facsimile.pdf> (tilgået 11. maj 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Gartneren og Herskabet

Gartneren og Herskabet blev trykt første gang i NEH 9-72, der udkom 30.3.1872.

Om eventyrets tilblivelse findes ingen oplysninger udover A.s anmærkning (V 122), hvori det siges, at hæftet udgøres af eventyr, der har været trykt andetsteds, samt at A har »tilføjet endnu een, i dette Aar skrevet, men ikke trykt: »Gartneren og Herskabet«. En mere præcis datering er dog mulig, idet eventyret omtales første gang i Dagbøger 29.1.1872: »Middag første gang hos *Ruben* (: grosserer og fabrikant Bernhard Ruben) i Kronprindsesse Gaden [...] Efter Bordet læste jeg Historien om Gartneren og Herskabet« (IX 211). Eventyret er altså skrevet i januar 1872. Yderligere oplysninger giver Nikolaj Bøgh: »En Dag (4. Febr. 1872) oplæste han »Gartneren og Herskabet«, som han havde skrevet for en Uge siden. Han begyndte med at sige: »Jeg har allerede skrevet den fem Gange om, og det kan godt være, den ikke er færdig endnu.« (H.C.Andersen i det daglige Liv i: *Illustreret Tidende* Nr. 27, 2.4.1905 s. 382). Og 9.2. meddeler A Horace E.Scudder: »I April vil udkomme hos Reitzel en Samling af mine senest skrevne Eventyr og Historier, som først have været trykte paa Engelsk, men ikke før ere blevene samlede paa Dansk, saaledes: *Kometen*, *Lykken kan ligge i en Pind* etc., men der kommer dog foruden disse een ganske ny Historie, som ret tiltaler Alle hvem jeg læser den for« (B.Scudder 128).

Johs.Nørvig mener, at A er blevet inspireret til eventyret under et besøg hos Ingemann i Sorø i 1855, hvor sidstnævnte foranlediget af den negative kritik af hans værker fortalte om akademigartneren H.D.Nissen (1769-1834), der negligerede af kritik af sit arbejde med svaret: »Det har I ret i, tak skal I have« (Eventyr og Historier i Udvalg². 1962.184, jvf. MLE II 184). Her til skal bemærkes, at man desuden har set modellen i Nissens efterfølger F.A.Voetmann (1807-80) (Torben Michelsen: *Akademihaven gennem 800 år*. 1976.94, 121). Det er muligvis rigtigt, men eventyret handler dog tydeligt om A selv og hans evige kamp for at vinde det hjemlige publikums anerkendelse. Eventyrets almene baggrund er desuden den, at der netop i disse år var nogen konkurrence mellem godserne om at få smukke haver, jvf. fx brev til grevinde Mimi Holstein, Glorup 24.9.1868: »I tre Aar har jeg ikke været paa Glorup og her er blevet endnu mere kunstnerisk smukt end da. I Haven ere komne, efter gammel fransk Smag, flere Brønce-Afsløbninger af Figurer« (HCAHolstein 189) og til samme fra Bregentved 6.7.1874: »Det er næsten 25 Aar siden jeg var her sidst. Meget har

forandret sig, Alt er forskjønt, Haven er blevet een af de smukkeste Parker i Danmark« (ib. 291; jvf. også ib. 190).

170.16 *Bag disse ... Fuglerede*] sml. brev til fru Melchior, Basnæs 28.5.1871: »Vandre vi nu til Høire [i haven] naaer man ind i en høj, gammel Allee [...] Her er en heel Fuglverden; Raager, Krager og Alliker omkredse de høie Træer, der ere besatte med Reder, som var der tabt Gjødning-Bunker paa alle Grenene« (BFA II 635f; jvf. også *Dagbøger VIII 372*). – **25** *krillede*] kildede, kløede.

171.17 *erkjendt*] anerkendt. – **18** *dagte*] skjulte. – **28** *første*] fineste.

172.7 *skjæppe*] gammelt rumnål: 17,39 l. – **9** *mærkelig*] særlig, bemærkelsesværdig. – **12ff.** Sml. *Dagbøger 13.9.1864*, Kbh.: »Fik fra Sorø en Kasse med en Melon, den kommer rimeligvis fra Basnæs; jeg skrev derfor strax Brev til Fru Scavenius og forærede Melonen til Jette Collin; den er vistnok fra een af de Kjærne[r] jeg bragte hjem fra Africa« (VI 123) og 17.9.: »Fik Brev fra Fru Scavenius at Melonen ikke var sendt fra hende, men at hun antog at den kom fra Grevinde Holstein paa Holsteinborg« (ib. 126). – **20** *vidt*] forstået. – **27** *bild sig*] 3.persons titale brugtes nedladende til undergivne for at markere standsforskellen.

173.22ff. Sml. *Dagbøger 30.7.1858*, Rølgæed: »En Ærteskok som jeg forleden fandt afskaaren i Kjøkkenhaven, har jeg sat i Vand og den blomstrer smukt« (VIII 107). *Ærteskok*: artiskok. – **26** *Hindestans*] landområde i Forindien, syd for Himalaya.

174.9-10 *Og den smukke blåe Pragtblomst ... Herskabs-Stuen*] A glemmer tiilsyneladende, at blomsten er givet bort til prinsessen. – **23** *mærk-værdig*] værd at bemærke. – **27-29** *en forfærdelig Storm ... Rød*] sml. brev til fru Koch, Basnæs 1.6.1865: »i forgaars [...] blæste her en Storm, saa at store Grantræer i Haven rykkedes op med Rod eller knækkedes over som Rør« (BFA II 520). (Se især Joban de Mylius i *A-iana 3* rk IV 35ff.). – **35-36** *Her er ... Syn af*] her kan man ikke mere se.

175.16-17 *Borren ... Skræppen*] en indirekte hilsen til A.L.Drewsen (1803-85), med hvem A delte kærligheden til blomster, idet Drewsen påstod, at man kaldte borren for skræppe på Sjælland, hvorfor A her har villet præcisere forskellen (jvf. BEG II 229 og BJC III 362). – **22** *den vilde Calla*] antagelig *Arum maculatum*, dansk ingefær (jvf. BJC II 257f.). – **31** *Havre-Kjær*] havreneg.